

Paskutinės pastabos apie tylų kritiką

Skiriama Broniui RAGUOČIUI prisiminti,

humanitarinių mokslų daktarui, literatūros ir spaudos kritikui, žurnalistikos istorikui, Vilniaus valstybinio universiteto Istorijos fakulteto Spaudos žurnalistikos katedros vedėjui, Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto docentui, Rašytojų sąjungos nariui, Žurnalistų sąjungos nariui, „Žurnalistikos tyrimų“ žurnalo redakcinės kolegijos nariui ir autoriui.

(1929 m. rugsėjo 18 d. Kaune – 2021 m. vasario 13 d. Vilniuje)

„Kolei kas nėra visai aišku, koks buvo pirmasis spausdintas lietuviškas žodis Amerikoje“

Šis *motto* 2021 metų vasarį išėjusiam į Amžinybę Broniui Raguočiui, praleidusiam šiapus 92 metus, iš kurių 40 buvo susieti su Vilniaus universitetu, taip pat – ir su senosios Amerikos lietuvių spaudos tyrimėjimais yra kaip sudėtingo siekinio apibūdinimas. Juo paverčiau citatą iš B. Raguočio monografijos „Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919 metais“ (Ramona, Marijampolė, 2003), kuri kupina ne tik faktų, bet ir autoriui būdingo nuolatinio abejojimo, kruopštaus požiūrio į asmenybių poelgius ir dokumentus. Esu tikras: ja galima apibendrinti nuolatinę žmogaus pastangą artėti prie ištakų, kai reikia pastangų išplėsti žinias apie lietuvių išeivijos viešosios kultūros formavimąsi, žurnalistikos radimąsi ir brendimą. Normaliame mokslo pasauly tokių pastangų sureikšminimas liktų nesuprastas, jei neįsigilintume į sudėtingą

aplinkybių kontekstą. Man atrodo, kad visas B. Raguočio gyvenimas ir buvo būti atsargiam norint atskleisti ir aprašyti tai, kas yra toli keliomis prasmėmis: ir dėl nuotolio, ir dėl Lietuvą apglėbusio režimo, kuris be konformizmo ir kompromisų judėti pasirinkto tikslo link niekaip nebūtų leidęs. Mokslinių publikacijų sąrašas nėra toks ilgas kaip publicistikos, tačiau jos turi vertės apibendrinant lietuvių kultūros tyrinėjimų lauką.

In Memoriam aprėps ne tik B. Raguočio asmenybės bruožus ir poelgius, bet apskritai nemaža dalimi – išėjusios arba išeinančios kartos žmonių ryšius ir santykius. Vis dėlto, kaip subjektyvus kūrinys, neatskleis tiek požiūrių į žmones ar įvykius, kiek tikriausiai norėtų kritiškas skaitytojas. Juolab kai prabylame apie Universiteto žmogų, neišvengiamai įsivaizduojame studentų auditoriją, kurie kasmet ją apleidžia šiek tiek perpratę to Universiteto idėją (kintančią sulig esminėmis visuomenės permainomis), šiek tiek įgiję brandumo kritikuoti žmones bei „daiktus savyje“. Nors nebūtinai tuo tikri.

Žurnalistikos studentų, kurie galėjo klausytis docento B. Raguočio paskaitų, turėtų būti per du tūkstančius. Tuo tarpu likimas jam lėmė atsidurti anuomet ne tik prie pat žurnalistikos studijų ištakų, nes pats priklausė pirmajai, 1949-aisiais pradėjusiai studijuoti jaunuolių kartai, bet netrukus atsidūrė ir tarp pirmųjų žurnalistikos dėstytojų. Jau šiais laikais paskelbtuose šaltiniuose (pvz., „Atminties skiautės iš žurnalistikos studijų: apie universiteto žurnalistikos specialybės pirmosios (1949–1954) laidos studentus ir dėstytojus“, Žurnalistikos tyrimai, 2010), kaip ir dviejose viešose jubiliejinėse paskaitose, surengtose Vilniaus universitete 2009 ir 2014 m., B. Raguotis pabrėžia, jog anuomet studijų pamatą sudarė kalba ir literatūra – jam ypač artimas dalykas. Jis teigia, kad marksistinė ideologija jam jokio įspūdžio nedariusi. Į Universitetą, būdamas pensininku, grįžta 2006-aisiais, simboliškai: iki 2012 kiekvieną rudenį perskaito paskaitą iš JAV lietuvių spaudos istorijos.

Darbas „Tiesos“ dienraščio redakcijoje (1954 – 1964), pagal pareigas įvardijamas kaip literatūrinio bendradarbio ir korespondento, atrodė mažiau patrauklus, nors apie savo šios žurnalistinės veiklos patirtis

nemėgdavo prisiminti, tad teko žvilgtelėti į anų laikų redakcijos archyvą. Vartydamas pagrindinio propagandinės komunistų sistemos Lietuvoje dienraščio redakcinės kolegijos ir partinės organizacijos posėdžių protokolus aptinku, kad jaunas darbuotojas bent du kartus buvo išpėtas dėl nepakankamo dėmesio ideologiniam rengiamų publikacijų turiniui.

Universitetas, ypač postalinistiniaisiais metais, galėjo būti kur kas patogesnė priebėga stebėti, skaityti, tartis, diskutuoti. B. Raguotis pagarbiai prisimena antrąjį Žurnalistikos katedros vedėją doc. dr. Stasį Mاکauską, kurio vadovavimas sutapo su atšilimu, tačiau savo vaidmenį vadovaujant Spaudos žurnalistikos katedrai (1984–1991) vertina santūriai – esą tai buvo „iš reikalo“, juolab kad administracinis darbas, kupinas susirinkimų, posėdžių, ataskaitų, svarstymų, atstovavimų gerokai atitolinęs nuo mokslinio.

* * *

...Jis įeina į auditoriją, pasisveikina dusliu, prislopintu balsu, pabrėžtinai taisyklingai sukirčiuodamas:

– Laba diena, kolegos.

Pasideda konspekto pluoštą, sudėtą iš perpus kirptų lapų, prirašytų lygiais riestais rašmenimis, pradeda:

– Šiandien aptarsime.

Ir įsikniaubia į rankraštį, kuriame yra sudėliojęs pasirinktą žurnalistikos istorijos temą; akivaizdu – mėgsta dažniau stabtelėti ties seniausia JAV ir apskritai Amerikos lietuviška spauda, kur randa būtinybės svarstyti apie Mykolo Tvarausko ar Jono Šliūpo visuomeninę, publicistinę, redakcinę veiklą. Ir tada išryškėja jo mėgstama dramatiška ištartis:

– O galbūt...

Pakelia akis į auditoriją pridurdamas:

– Turime visai kitą klausimą.

Auditorija, kuri kuždėjosi, kuriam laikui nuščiūva, nes pauzė turėtų atrodyti iškalbinga: kokį klausimą? Tada docentas vėl panyra į rankraštį, versdamas puslapį ir skaitydamas vieną „bedievio“ redaktoriaus citatą, kurioje pasiūlo išgirsti, kaip susiduria materializmas ir idealizmas, ir toje sankryžoje skaitytojai esą galėjo atrasti „racionalaus grūdo“. Jis

kalba apie J. Šliūpo vaidmenį vienijant lietuvių bendruomenes, perkeldamas mintis į Ameriką ir akindamas pasižiūrėti į to paties laikotarpio lietuvių gyvenimo skirtumus Tėvynėje. Byra „Aušros“, „Unijos“, „Lietuviškojo balso“ pavadinimai, kuriais atveria išeivių gyvenimo įvykius ir siekius. Ir būtent tada jis, matyt, naudojasi galimybe pasakyti apie pasaulėžiūros ir pasirinkimo laisvę, apie pagarbos žmogui, o ne režimui teisę. XIX amžiaus kontekstas palyginti sudėtingas perprasti Rusijos taisyktą kultūrų atskirties ir tuo pat metu unifikavimo politiką, bet patogus sakyti tai, ko sovietmečiu auditorijoje nebūtų galima vertinant XX amžiaus istorijos raidą. Todėl jo paskaitų ciklas visad nutrūkdavo ties XX a. pradžia: vėlesnių, juolab tarpukario dešimtmečių įvykiams būtų turėjęs neišvengiamai teikti nustatytą „raudonųjų“ charakteristikų. Tačiau įdomu, kad ties Vincu Kudirka jis paskaitose vos „stabteli“, užtat daug laiko paskiria visai varpininkų grupei, tų jaunų žmonių paveikslams, tarpusavio ginčams, idealizmo strofai. Balsas dueda kone vienodu ritmu, nors kai kada padaro ilgesnę pauzę vėl pakeldamas akis:

– Mes manytume.

Toks „mes“, žinoma, stebina perkeliama ano laikotarpio metodikos tradicija nesuasmeninti įžvalgų ir apibendrinimų, nors sąžiningas tyrėjas niekaip kitaip jų parengti ir nebūtų galėjęs, jeigu nesivadovautų klišėmis, kurias suformavo Sovietų Sąjungos Komunistų partijos vadinamasis mokslo (Lietuvoje – Partijos istorijos) institutas apie „revoliucinį darbininkų judėjimą“ ir „kovingą proletarinę spaudą“.

Bronys Raila, buvęs trečiafrontininkas ir tautininkų ideologas, virtęs aršiu komunizmo kritiku, po susitikimo su Broniumi Raguočiu Jungtinėse Valstijose paskelbia tokią pastabą: „Nors ir komunistas, bet padorus žmogus“. Konformizmo skraistė, dengusi ne tik sovietinio laikotarpio rašytojų, bet juolab literatūros kritikų biografijas, kurios prasideda Nepriklausomoje Lietuvoje ir turi nutrūkti tik komunizmo šviesoje, asmens konfrontacijoje su įžūlia, pavergiančia sistema liudija ir nerimą, ir išgąstį, ir tam tikras dvasinės ramybės ir tuo pat metu saviraiškos paieškas. Tai beprotiškai sudėtinga išsilavinusio žmogaus būseną, kai slinktis prisitaikymo link neišvengiama.

Vis dėlto ne ką lengviau suprasti Amerikos lietuvių komunistinės spaudos leidėjus ir redaktorius, kurių laikraščiai buvo menkai skaitomi, tačiau iki 1988 metų išliko finansiškai remiami Sovietų Sąjungos, todėl juose keli publicistai garbindavo ir šlovindavo okupacinį Lietuvos režimą. Tą spaudą ir vieną iš jos veikėjų – Antaną Bimbą XX a. septintą dešimtmetį B. Raguotis pasirenka savo tyrimų objektu. Žinoma, tai suteikia galimybę ir leidimą nuvykti į JAV; kita vertus, tai vadinamajai „darbininkiškai“ lietuvių spaudai, jos redaktoriams – komunistams paskaitose B. Raguotis skiria nedaug laiko, tad negalėtume teigti, kad buvo linkęs propaguoti proletariškos ir prosovietinės spaudos idėjas. Tai daro kitas tos pačios katedros kolega, su kuriuo B. Raguotis 1989 m. apsipyksta viešai, savo vadovaujamos katedros posėdyje, kai paprašo kolegos keisti turinį – ne tik formą. Kolega išeina iš posėdžio skambiai trenkęs durimis – tomis, kur dabar įkurdinta Radijo svetainė, tačiau vedėjas nesiveja, o ištaria:

– Pagalvos.

Šiam nekrologui rašyti tinkamą nuotaiką sukūrė Stasio Lipskio gegužę įteikta knyga „Poeto ir kunigo drama“ (Žuvėdra, 2018): skaitydamas, negali pasakyti, kad aprašytieji žmonės yra herojai, bet tikrai gali pasakyti, kurie yra padorūs. 2014 m. žurnalistikos bakalaurės Ramunės Rubinaitės sukurtame dokumentiniame filme „Bronius Raguotis šiandien ir žurnalistikos studijos rytoj“ jis paaiškina savo gyventos epochos taisyklę: „Norėdamas išsisaugoti save ir studentus, ir dėstomą dalyką, turėjai vis dėlto turėti ir diplomatijos“.

...Ir štai galiausiai auditorijoje išsiplečia toks šurmulyš, jog jis gožia monotonišką dudenimą; tada docentas pakelia akis, braukteli delnu nuimdamas plaukų sruogą nuo kaktos ir žymiai balsingiau dudendamas ima piktintis triukšmu siūlydamas išeiti tiems, kam nuobodu ir kurie nenori „įsiklausyti“, kas tai yra istorija, jos dėsniai ir jos prieštaravimai, kas tai yra „žurnalisto vaidmuo epochoje“.

Tyla.

Nepaisant pasitaikydavusio auditorijoje šurmulio (skirtingai nuo dieninio, subrendę neakivaizdinio skyriaus studentai jo nekeldavo), Ra-

guotis minėtame filme apibendrina: „Užtat savo studentus aš prisime-
nu labai šviesiai – nes tai buvo studentai, kurie galvojo: „kaš“, „kodėl“,
„kaip“. Ir potekstėje – žodis arba tylą tarp žodžių, arba *kartais* atviras
tekstas“.

2009-aisiais Universiteto Teatro salėje surengtos B. Raguočio viešos
paskaitos „Žurnalistikos studijos ir tyrimai. Pradžios esė“ ateina pasi-
klaudyti dar 1992 m. pakviestas į Žurnalistikos institutą vesti pratybų
Romas Sakadolskis. Klausosi B. Raguočio iš tolo – salės gale. Berods,
po savaitės prisipažįsta, kad nesitikėjęs išgirsti tokių įdomių dalykų, o
labiausiai jį esą ir nustebino, kaip sovietmečiu paskaitos forma galėjo
neatitikti turinio vien dėstytojo dėka, ir kad iš tikrųjų negirdėjęs apie
Raguotį ką blogai kalbant.

Kai 1989-ųjų sausį vykusiame Lietuvos SSR žurnalistų sąjungos su-
važiavime B. Raguotis pradeda kalbėti iš tribūnos apie žodžio vertę ir
įtaką permainingoms, apie atsakingą tiesos paiešką prisimindamas Vaiž-
ganto publicistiką, vieno išpopuliarėjusio savaitraščio vyriausiasis re-
daktorius, pasilypėjęs amfiteatro viršun ir prisėdęs tarp žurnalisčių jas
ragina mostais – tarsi nematomas režisierius – tą akademinį kalbėtoją
nuploti. Kelios moterys pliaukšteli, bet tada už jo nugaros, dar toliau
sėdėję žurnalistikos penktakursiai garsiai replikuoja: „O kodėl tai reikia
daryti?“ Berods, šį klausimą pirmas ištaria studentas Valdas Vilūnas.

B. Raguotis vėliau, katedroje prisipažins, jog lyg jautęs, kad kažkas
turėjo įvykti maištinga, nes nepriklausantis nei praeitį smerkiantiems,
nei ginantiems, o juk nustumti profesorių revoliucijos laiku – stiprus,
visada miniai išpūdį darantis veiksmas. Tada jis pats stebisi tais kolego-
mis, kurie, buvę kone marksistinės ideologijos apologetai, kitus smer-
kia, ir netgi koneveikia žurnalistikos studijų istoriją, būdami jos dalimi
(1989-aisiais joms Vilniaus valstybiniame Darbo raudonosios vėliavos
ir Tautų draugystės ordinų Vinco Kapsuko vardo universitete buvo su-
kakę 40 metų – Raguotis nemato reikalo sukakčiai skirtame renginyje
ką nors kritikuoti).

1989-ieji Universitete – atviro, džiugaus virsmo metai: pradedamas
iš esmės keisti socialinių studijų turinys, o tiems pokyčiams vadovau-

jantis prorektorius prof. dr. Rolandas Pavilionis žurnalistikos studijoms tampa ypač dėmesingas, nes juk pati valdžia per dešimtmečius suformavusi nuomonę, kad ten rengiami „partijos parankiniai“. B. Raguotis laikosi santūriai, viena vertus, pabrėždamas, parodydamas, kad turinį reikia ne pakeisti, o sukurti, ir tam reikia laiko. Kita vertus, jis ne tik įsiklauso į studentų pasiūlymą greta vyriausiojo redaktoriaus sudaryti mokomojo laikraščio „Universiteto žurnalistas“ redakcinę kolegiją tik iš studentų (kuriai imasi vadovauti Rytas Staselis), pritaria palyginti neįprastos tematikos publikacijų rengimui – viena iš jų 1988 m. „Pirmosios komandiruotės“ rubrikoje suplanuojama į Alytaus rajoną surinkti informacijai apie 1944 m. enkavedistų sudegintą kaimą. Tik po metų Lietuvos SSR generalinė prokuratūra drįsta iškelti baudžiamąją bylą dėl Klepočių sudeginimo. Kuomet kitos katedros vedėjas garsiai piktinasi studentės publikacija apie būtiną žurnalistikos studijų reformą, B. Raguotis kantriai tyli. Paskui įprastu, kiek prašomu tonu kreipiasi:

– Laimonai, gal turi cigaretę, žinai gi, – RTV žurnalistikos katedros vedėjas L. Tapinas visada jų turi, ir gerų – užsienietiškų. Jis paduoda ir išeina. Raguotis šypsosi, ištaria: – Matai... .

Jis ilgokai nesako, kad gavo priekaištaujamą skambutį, kodėl nuo „Universiteto žurnalisto“ kepurės dingo šūkis „Visų šalių proletarai, vienykitės!“ Na, būtų buvę ne mažiau keista V. Kudirkos 130-mečiui skirtą laikraštį Sąjūdžio metais puošti bolševikų lozungu. B. Raguotis sutinka, kad tas numeris būtų atspausstas dvigubai didesniu, 600 egzempliorių tiražu, nei iki tol patvirtinta:

– Spausdink, o paskui tegu sąskaitą spaustuvė siunčia, negi Universitetas neapmokės.

Didžioji laikraščio tiražo dalis išdalinama pirmą kartą V. Kudirkai skirtame iškilmingame minėjime Valstybiniame akademiniam dramos teatre, kur dalyvauja visi pirmieji *draugai* – „respublikos partinė valstybinė vadovybė“.

Tačiau jis nėra joks organizatorius – pakantus, palyginti tolerantiškas, kantriai laukiantis krante potvynio ir tik kartais susijaudinantis, tik tada reaguojantis į piktesnį žodį ar veiksma. Jis pritaria idėjai rengti su-

sitikimus su žymiomis asmenybėmis permainų tema, tačiau pats į pirmą renginį – susitikimą su R. Sakadolskiu, Sąjūdžio suvažiavimo dalyviu, neateina – nepasirodo ir nė vienas kitas nei vienos katedros dėstytojas.

Jo paties vadovautos katedros studentų surengtame V. Kudirkai skirtame minėjime jis sėdi auditorijoje kaip eilinis žiūrovas, kartais vos girdimai replikuoja klausydamasis atėjusio svečio – Juliaus Būtėno, dar 1937 m. parengusio ir išleidusio studiją apie „Tautiškos giesmės“ autorių. Ir tik išgirdęs diskusijoje paminint Vytauto Kavolio kritiką varpininkui skirtoje studijoje „Žmogaus genėzė“ šoka lyg igeltas:

– Kavolis! Ir ką jis ten „tokio“ prirašė? Iš kur jis žino.

Po renginio būrelyje tęsiant pašnekesį apie Kudirką Raguotis vėl ieško užsirūkyti, paskui pastebi, kad V. Kavolio studija parengta be archyvinių šaltinių, ir kad Aleksandro Merkelio darbas yra solidesnis, bet „taip jau būna“. Štai veikia ši diskusija, nei dar tik rašomas diplominis darbas analizuojant V. Kudirkos tekstų turinį prisidės man priimant B. Raguočio pasiūlymą dirbti Universitete – pasirenkant tarp darbo Spaudos žurnalistikos katedroje ir tuo metu populiariame „Literatūros ir meno“ savaitraštyje.

Ir, beje, trumpais svarstymais apie Kapsą („Q. D. ir K.“) B. Raguotis suteikia rašymui iki tol studijose neregėtos laisvės, tarsi vienu lėtai ištartu sakiniu („Na, žinai, vadinasi, daugiau tiesos“) nubraukdamas sovietinį dogmatizmą. Tačiau po kelių mėnesių tylomis perskaitęs tuo metu dar leisto „Komunisto“ žurnalo kultūros redaktoriaus parengtą griežtai neigiamą recenziją apie esą ideologiškai silpną diplominį darbą pasiguodžia docentui dr. Jonui Bulotai, koks vis dėlto keistas, lyg „vakar rašytas“ tas recenzento rašinys: esą „geriau reikėjo duot recenzuoti [Domui] Šniukui“. J. Bulota atsako:

– Broniau, o ko tu tikėjais iš „Komunisto“?! – ir bando įkalbėti B. Raguotį neleisti skaityti gynimo metu tokios recenzijos viešai, nes galima apsijuokti – nebe tas laikas, bet jis nurodo priešingai – garsiai perskaityti:

– Tegu visi girdi.

Taip, vienoje savo paskaitoje B. Raguotis daug dėmesio yra skyręs paaiškinti „Varpo“ rubrikos „Audiatur et altera pars“ prasmei: tebūnie

išklausyta kita pusė, net jei ji neteisi. Banali tiesa anuomet skamba su tam tikra socialinės problematikos potekste: sovietmečio spaudoje juk nėra „kitos pusės“. Gal tada, liepęs „visiems girdėti“, jis nori parodyti, kad „žmonės skamba“ – protingai ar kvailai; o gal atsikrato naivaus požiūrio, kad žmonės kinta sulyg laikais.

Kai laiko jaunam, vos diplomą gavusiam asistentui pasirengti naujam žurnalistikos istorijos puslapiui – iki tol viešai objektyviai nenagrinėtoms tarpukario studijoms lieka ne daug – tik viena vasara, jis vis tiek liepia įrašyti dalyką į tvarkaraštį tardamas:

– Kaip nors. Žinai gi, medžiagą kaupti reikia dešimtmečius.

Tada tarpukario spauda jau iškelta iš vadinamųjų Bibliotekos spec. fondų – kitaip tariant, laisvai prieinama ir nereikia katedros vedėjo tarpininkavimo, bet jos turinį ir asmenybes nagrinėti reiškia savotiškai nutolti nuo virstančio pasaulio įvykių, netikėtai atsiduriant analitinio darbo tyloje.

Sąjūdžio metai kartais priverčia B. Raguotį reaguoti – jis kalba tarp kitų lyg sau, lyg svarstydamas, nebūtinai laukdamas pritarimo, kai klaus-tai paleidžia mintį:

– Gavo chuliganas laikraštį.

Dar patyli:

– Ne tokios reikia naujos žurnalistikos.

Dažnokas įspūdis – kad lemtingiausią diskusijos ar sprendimo akimirką B. Raguotis gali nutraukti svarstymus lyg abejodamas, lyg norėdamas susilaikyti nuo raiškesnės nuomonės, kone pabėgti. Štai pasižiūri į laikrodį – neabejotinai žmona Genutė laukia ir klaus, kur užtrukęs.

Edukologė, vaikų skaitymo tyrėja dr. Genovaitė Tėvelytė – Raguotienė – jo stipriausia gyvenimo atrama; kolegoms atrodo, kad jos besąlygiškai klauso, o ji besąlygiškai Broniumi rūpinasi. Jiedu išgyvena du stipriausius netekties smūgius, kai veik vienas po kito šį pasaulį palieka abu vaikai – sūnus, paskui duktė. Šis skausmas atsiskleidžia Genovaitei kartojant: „Kodėl tai mums turėjo nutikti“. Broniui dažniausiai tylint.

Nuo šio skausmo vis dažniau Bronius gali atitolti pakalbėdamas apie kintančią žurnalistiką, jos trūkumus ir privalumus; svarsto, kad vaizdo

naujiena, paversta pramogos žanru, praranda pirminę paskirtį. Palaipsniui jis vėl sugrįžta prie savo archyvo, parengdamas publikacijų „Žurnalistikos tyrimų“ žurnalui, kurio redakcinės kolegijos nariu jis yra nuo 2008 m. Jis prisimena, kad apie žurnalistikai nagrinėti skirto mokslinio žurnalo idėją buvo pasvarstymų reorganizuojant abi žurnalistikos katedras į institutą, tačiau apgailestauja, kad tai lieka įgyvendinta palyginti vėlai ir kaip pavyzdį mini „Knygotyrą:

– Mums seniai reikėjo tai padaryti.

Kartą B. Raguotis atvirai susijaudina išgirdamas, kad naujasis Universiteto rektorius Artūras Žukauskas siekia reformos, kuria būtų panaikintas Žurnalistikos institutas ir steigiamos „profesorinės katedros“. Ir su lengva, kartėlio permiešta šypsena taria, kad akademinio žurnalistikos padalinio niekada, jokia valdžia – ar universitetinė, ar politinė nemėgusi. Esą vieniems atrodė, kad žurnalistikos studijos neturi mokslinio pamato, kitiems – kad ten rengiami pavojingi kritikai, o galiausiai ir vieni, ir kiti nesuprasdavo žurnalistikos prigimties. Nors jis pagarbiai atsiliepia apie Joną Kubilių: rektorius mėgsta jam, Spaudos žurnalistikos katedros vedėjui paskambinti į kabinetą net ir darbo šeštadienį, klustelėti, kaip sekas budėti, ar daug įdomių. Žinoma, B. Raguotis supranta, kad žurnalistų nemėgstantis magnificencija tiesiog patikrina. Ir drįsta lyg sau pasakyti:

– Gal be reikalo „išėjom“ iš Istorijos fakulteto. Žurnalistikai reikia kur kas gilesnės filosofijos.

Čia pasigiriu puikiu profesiniu Benedikto Juodkos santykiu ir požiūriu į buvusį Žurnalistikos institutą, kurio pastatai ir jam globojant 2015 m. liko moderniai įrengti. Tada B. Raguotis lėtai prabyla apie vadovo – asmenybės vaidmenį, gebėjimą vairuoti tarp uolų ir įsiklausyti į kitų patirtis, „ne tik į savo smegenis“. Taręs, kad rektoriai turi globoti Universiteto žmones ir jų knygas, svarsto, ar kas apskritai moko skaityti geras knygas? Ar vadovai patys būna tų gerų, humanistinių pamatų klonjančių knygų perskaitę?

Tokia minčių slinktis jį nuveda nuo Universiteto rūpesčio – nuo to netikėto, kaip jis teigia, nustebinusio „žemės drebėjimo“ prie kultūros ir mokslo politikos. Ironizuoja dėl „mokslinės produkcijos“ termino:

–Tai kiek dabar mano produkcijos būtų įskaičiuota taškais?

Neįsivaizduoja publikacijų vertinimo vienetais per metus, nes svarsto, kaip išmatuoti „krapštymai“ archyvuose, kol pavyksta aptikti reikšmingą, o ne atsitiktinį senosios istorijos dokumentą ar įrašą. Jį, pratusį prie kolegiško ir kultūringo bendravimo, netgi trikdo visuotinė prieš porą dešimtmečių įdiegta „dėstytojo“ sąvoka:

– Dėstytojas juk tik pasakotojas. O universitete pagrindinė figūra, įeinanti į auditoriją, turėtų likti vadinama profesoriumi.

Jis svarsto apie kūrybiško žmogaus vaidmenį, tarsi klausdamas ir savęs, kokia yra kritikos įtaka, vertė, kada reikia pasakyti, o kada – geriau patylėti?

B. Raguotis neturi vienos charakteristikos šiuolaikinei žurnalistikai apibūdinti; sklaidant jo pasisakymus – žiūrėk, 2007 m. sako, kad žurnalistika esanti pikta, nes ji pranešanti nepatikrintas žinias apie asmenį, kurį „kažkas“ nori sukompromituoti; tarpais – kad nesuprantantis „nepatogaus klausimo“ prasmės¹; o 2014-aisiais – kad žurnalistika apskritai pasikeitusi į gera.

Pastaraisiais metais vis dėlto abejoja, ar Lietuvos žurnalistika turi realią bendruomenę, ar ji „profesiškai solidari“ ir atspari politikų bei verslų pasiūlymams, ar ji tikrai tiria reiškinius ir įvykius, ar ji išgyvens Lietuvos regionuose?

Jis jau nebeišeina iš namų, jo langas – televizorius ir praeities prisiminimai. Jis prisipažįsta, kad buvęs nuoširdžiai atsargus su kitais žmonėmis, kaip ir su istorijos faktais ar aplinkybėmis, kur norėdavęs būti arba tikslus, arba išvis geriau neskelbiantis. Tikrai nelengva išgauti spaudai ne tiek atvirų, kiek išsamių prisiminimų apie jo gyvenime sutiktas asmenybes; ko gero, įpratęs užsidengti fraze: „Tegu kiti randa“. Vis dėlto jo išbarstyti literatūros tekstai, ten ar kitur atradus, verčia nustepti – kaip jis palikdavęs įdomių, netikėtų atvirų įžvalgų tada, kai tai atrodė neįmanoma.

¹ Bronius Raguotis šiandien ir žurnalistikos studijos rytoj. Dokumentinis filmas. Aut. Ramunė Rubinaitė, Vilniaus universitetas, 2009 [žurnalistikos bakalauro studijų kūrybinis darbas, vad. Andrius Vaišnys]. In: <https://www.youtube.com/watch?v=KeGKb8JBCLQ>

Antai knygoje „Daktaras Kripštukas pragare“ (Vaga, 1984) yra B. Raguočio pastabos apie pasakų autorių, išseivių rašytoją Julijų Kaupą. Žinoma, recenzija įdėta leidinio pabaigoje, kad būtų mažiau pastebima; joje kritikas rašo apie kūrybai reikšmingą fantazijos poreikį, „pasakos idėjų demokratiškumą“, apibūdina J. Kaupo „liberalinę buržuazinę orientaciją“, atskleidžia, kad gydytoją psichiatrą ir rašytoją dominęs meno ir psichozės santykis, grįstas Froidu bei Jungu, atsispindėjęs palyginti „negausioje kūryboje“.

Ši recenzija, pavadinta „Apie daktarą Kripštuką, mažąjį žmogų ir jų autorių“ sugrąžina prie paties B. Raguočio vaidmens – nespindinčio, bet šviesaus, persunkto atsargumu aplinkai ir įsiklausymu, pagarba išmintingam, skaitančiam ir visiška nepakanta neišmintingam žmogui.

Negaliu pasakyti, kad žinia apie Broniaus Raguočio išėjimą buvo netikėta, nes kaskart, per kiekvieną Kalėdų, Velykų ar gimtadienio susitikimą buvo matyti, kad jis vis silpnesnis, gęstantis, tolstantis, nyrantis į niūrią nuotaiką. Taigi vasario 13-ąją „staiga“ plūsteli žinutės apie „žurnalistikos pedagogo, spaudos istoriko“ mirtį, paskui naujiena atslūgsta; galima apmąstyti, kad jis vis dėlto niekada nebuvo greta permainų, bet keliavo jų nešamas, nevengiantis ir svarstantis. Galima viltingai pagalvoti, jog B. Raguotį dar ilgakai prisimins jo vaidmenį perpratę, su juo bendravę žmonės – nepainiodami laiko, tekstų, asmenybių trumpoje jo paties žurnalistikos studijų istorijoje, kruopščiai rašytoje podraug su jo klausytojais.

Andrius Vaišnys